

UČITELJSKI
T O V A R Š.

~~~~~  
List za šolo in dom.

---

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,  
za pol leta 1 gold. 30 kr.

---

**Tečaj VII.**    **V Ljubljani 15. decembra 1867.**    **List 24.**

---

**V prijateljev spominek.**

~~~~~

**Naj mu glavo krona venča,
Al mn čelo lávor kiti,
Daleč je zašel od sreče,
Kdor ne úme moder biti.**

**Ne osoda, Ti edino
Vstvariš lepo si bodočnost,
Če ceniti veš trenutke,
Ki je ima pričujočnost.**

J. Cimperman.

Duhoven in šola.

Pravijo, da je svečeniški stan tako imeniten, in njegova opravila tako važna, da se ne utegne s šolo pečati. Pedagogika in podučevanje, ktero se je v poslednjih časih močno povzdignilo, zahteva, da se ga človek z obema rokama poprime; duhovnemu pa je šola postransk opravek, tedaj šola pri tem terpi škodo.

Kdor to terdi, ne razumé reči, ker pravi, da je šola duhovnemu postranska reč. Vest in stan ga za šolo ravno tako veže in obtežuje, kakor za druga opravila; kakor za druga opravila, tako se je tudi za šolo izučil, in kdor pravi, da duhoven nima časa za šolo, je ravno tisto, kakor, da duhoven nima časa za oznanovanje božje besede. Beržkone pa tisti, ki tako

govoré, hočejo reči, da duhoven s svojim učenjem za časom zastaja, ne razumé napredka v znanstvenih rečeh in v metodi.

Kakor reč sama na sebi pové, metodika se ne more tako hitro spremeniti; koliko je malovrednih spisov o tej reči, koliko še napačnih, ker se vpirajo na napačno dušoslovje; splošna pravila v metodiki ostanejo, kakor so bila nekdanj, in kar je pred tisuč leti veljalo, veljá še dan danes. — Tudi didaktika ne napreduje tako velikansko in ne dela nedosegljivih skokov; med obilo sodergo, ktera se nam ponuja, koliko je dobrega zerna vmes? Vsega, kar se piše o metodi in didaktiki, niti učitelj niti duhoven ne more prebirati; tudi ni posebne koristi od tega, ako vé vse prepire o imenoslovji (terminologiji) in dr. v. Ako človek prečita knjigo, ktera mu naznanja resničen napredek, ne ostaja za svojim časom.

„Da šole niso to, kar bi imele biti, je duhovstvo krivo, ker je šole vodilo, vravnovalo in ogledovalo“. — Deržava je pri nas dosihmal šole vodila, ker je ukazovala metodo, knjige in namen vsega poučevanja. Duhoven v tej reči ni čisto nič spremenil, in šolski oglednik je pazil na to, ali se vladini ukazi spolnujejo; on ni učitelju prepovedoval drugače učiti, kakor so mu kazale šolske knjige. Če je bilo šolsko vodstvo, to je, če so bile šolske postave prave in se je učitelj po njih ravnati moral, tako tedaj šolski oglednik ni mogel vsega pokaziti. — Drugo je tedaj šole voditi, drugo jo le ogledovati. — Ali je dobro, ali ne, učitelju metodo zapovedovati, v tem se ne bomo prepirali; dasiravno je pa imel učitelj vse načrtano, kako se ima ravnati, mu je bilo odpertega še dosti poljá, na katerem je lahko delal in se sam izobraževal, in bolj ko učitelj sam sebe izobražuje, toliko večja korist izvira iz tega za šole.

Kakor učitelji, tako se tudi učé duhovni metodike za razne nauke, in tedaj ne ostajajo za svojim časom. — „Od šolskega oglednika“, pravijo, „se po pravici sme tirjati, da razumé ves šolski nauk; tak mora iz mladih nog pri šoli biti, in tako rekoč živeti s šolo. Kjer pa tega ni, pa prednik zapoveduje, podložni pa ga mora vbogati, in je razmera med njima, kakor med gospodarjem in hlapcem“.

Tukaj je pa pomisliti, da šolski prednik učitelju ne more zapovedavati, da bi nauke drugače učil, kakor je po šolskih knjigah, sicer bi ga učitelj lahko na knjigo zavernil in osramotil. Res da duhoven sleherni dan ne prodaja vsega, kar vé, n. p.

iz slovnice i. t. d. Naj bo, da je učitelj djansko bolj izurjen, ker ga delo tako uči. Tega pa vendar nikdo ne more reči, da duhoven ne razumé podučevanja, ali da se ne more povzdigniti do stopnje, na kateri stoji učenik; duhoven se je dalj šolal in je sploh bolj izobražen od učitelja, in brez posebnega truda si lahko pridobi, česar mu manjka. Ali bo oče župan ali boter kerčmar, ki tudi ni vsaki dan v šoli, bolje razumel in cenil šolsko podučevanje in učiteljevo učenost?

„Učitelji si pa želé za prednike in oglede šol izvedencev (Fachmänner). Izvedenec, precej na prvi pogled spozná napačnosti in pomankljivosti, nihče ga ne vkani“. — To se menda z drugim besedam hoče reči, da je učitelj toliko nad duhovnom, da on njegovih zaslug za šolstvo ne vé ceniti. — V tej reči mislimo, da ni učiteljem potreba preveč se bati in skerbeti. Izvedenec je duhoven, ker uči kerščanski nauk; ali pri njegovem razlaganju ni treba metode? Ali mar ni kerščanstvo svet podučevalo in izobraževalo? *)

*) Iz lastne skušnje moram tukaj povedati, da sem se naj več kerščanskega nauka in tudi metode naučil od učenika kerščanskega nauka, in tudi vselej rad poslušam razlaganje kerščanskega nauka, ker v tem nauku se pokaže pravi metodiker. — Z mirno besedo pohlevno in dostojno je moj šolski prednik razlagal kerščanski nauk in brez posebnega truda obderžal lepi red in mir v šoli ne le pri kerščanskem nauku, ampak tudi takrat, ko je učil druge nauke, kar je iz posebne postrežljivosti vselej rad storil; jaz pa neskušen tudi z ostro besedo nisem mogel takošen red ohraniti; tedaj sem bolje opazoval in premišljeval njegov nauk in spoznal, da notranja vrednost njegovega učenja, njegova oseba in vse njegovo delo v šoli je storilo, da so ga otroci rajši poslušali in ubogali, kakor mene. Bil mi je tedaj učenik kerščanskega nauka pravi vzor, ktereja sem skušal doseči, in živa metodika v šoli, po kateri sem se imel ravnati, in to ne le pri kerščanskem nauku, temuč tudi pri drugih šolskih naukih, ker povsod mu je šlo učenje dobro iz pod rok. Pri vsi njegovi vednosti in učenosti pa je bil vedno pripravljen kaj novega slišati ali poskusiti, kakor da bi ničesar ne vedil. — Jaz mislim, da taki duhovniki niso bele vrane med našimi kateheti, in da je tudi marsikteri učitelj kaj takega sam nad sabo skušal. — Dasiravno je to gola resnica, od ktere se vsak lahko prepriča, vendar ljudje, kateri ljudsko šolo malo ali še celó nič ne poznajo in ž njimi vred nekteri ošabni učitelji, kličejo, da je cerkev kriva, da ljudska šola ne napreduje. — „Mlad, neskušen vodja marsikje gospodari v šoli; njegova edina zasluga je ta, da je duhoven; starejši in skušeni učitelji ga pa morajo vbogati“. Prašajmo tako govoreče, prvič: Ali mladi duhoven, ki se je učil verne, nrave, pastirstva in metode, ni zmožen, nauke po glavnih šolah razumeti? tedaj tudi učenikove zasluge in vednosti v pedagogiki in didaktiki ceniti? Drugič pa prašajmo: Ali bi bili takošni učitelji bolj zadovoljni z vodjem iz njihovega stanu ali iz osobja dotične šole? Zeló dvomim!! Svečeniški stan se vendar pri nas vendar le z mirom spoštuje, da je šola čislana, če jo vodi duhoven, bolje, ako bi jo vodil svetni gospodje. — Da mladi gospod, ki je ravno šole doveršil, pride k šoli kot vodja, ima svojo dobro stran; tak pride se le iz šole in je bolj pripraven in se raji kaj novega poprime, kakor šole že odvajen. „Nova metla dobro pometa“. Mlad človek z veseljem dela v šoli, ker ga ne težijo leta in starost; tudi pri jezuitih so učitelji večkrat mladi klerikarji, in po-

Da izvedenčevo okó na prvi pogled šolo presodi, je prazna fraza; ker okolnosti, kraj in ljudje niso povsod enaki in še le, ko človek vse to opazi in pregleda, more pravično sodbo izreči. O tem oziru je pa šolsko okrajno ogledništvo boljše od periodičnega. Učitelj, ki spozná, da resnice svete vere niso samo učenja vredne, marveč za vse človeško življenje, se ne bo nikdar branil cerkvenega ogledništva, in pridnega učitelja, če ravno nič posebnega ne doseže, bodo predniki vendar le čislali. To pa učitelju, dasiravno slabo plačanemu, naj bolje težave slajšuje, ker on pomaga cerkvi ljudstvo odgojevati; to pa naj več povzdiguje njegovo veljavo. Zato pa tudi učitelj, ki po kerščansko razumeva svoj stan, ne bo nikdar govoril za šolino ločitev.

Koliko dobrih nasvetov za šolo so še duhovne oblastnije podale vladi, koliko nasvetov za povzdigo učiteljskega stanu! — Toda, kam je vse to prešlo? Tako je pred nekterimi leti nek škof podal popolnoma zdelan načert tega, kar dan danes imenujejo višje dekliske šole (höhere Töchterschulen). Ko bi se bili ravnali po teh nasvetih, bi bilo gotovo marsikje boljši po šolah. *)

Šolstvo je v poslednjih letih res velik korak storilo; slovnica in številjenje se uči po boljši metodi. Kdor pa od nove metode ves blagor za šolo pričakuje, zeló se moti. Šole, ki so bile prej dobre, so tudi sedaj, in le nevedni mladenčki, kterim je vse, kar znajo, novo, morejo zasmehovati staro in nekdanje navadno.

Po „Vtld“. posnel M.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

T. Ker so se jeli učiti slovanskih jezikov. In to se mi zdi naj pametniše zdaj, dokler nimamo občnega ali vzajemnega. Vsak rod likaj svoj jezik po gotovih pravilih ustmeno in

tem, ko ena leta podučuje, je še le mašnik. — Konečno pa rečem, da meni učitelju na glavni šoli je vse jedno, ali je vodja duhovni, ali svetni, ker ne zavisim od cerkve; nejevolja me pa vselej zgrabi, slišati ljudi, kako v rečeh, kterih kar nič ne razumejo, sodijo in govoré, in ko naprej videm nazadek, ki gotovo nastopi za šole, če ji duhovščina odtegne svojo pomoč. Pis.

*) Kaj so duhovni pri nas za šolstvo storili in še sedaj storé, vsak lahko vé, ki hoče vediti. — Dokler so bile ljudske šole le nemške, so bili edini duhovni, ki so skerbili narodu za poduk. Pis.

pismeno, mlada naša nada naj se jih pa uči marljivo, kar se dá. — Kakor slovenščina naj vsaka veja naravno se razvija in razrašča, in vidili bote, kako krasna bo stala čez leta in leta lipa slovanske omike. Vsaka družina naj skerbi, da napreduje zmirom v vedah in umetnijah, nabiraje si raznega književnega blaga, in — veselo bode živela velika zadruga slovanska vsa.

U. Lepe sanje! Ali se bodo kdej vresničile, kdo vé? Kako more lepo napredovati in veselo živeti zadruga vsa, dokler posamesne družine niso složne, nikar že edine!

T. Edinost, edinost — kliče torej najin pesnik Slovanom in posebno — Slovincem, ker smo manj množna rodovina slovanska.

L.

Manj je množna rodovina,
Močna je, če je edina.

T. Slovanov nas je mnogo, premnogo (vid. str. 34); Slovencev nas je malo, premalo. Bilo nas je nekdanj več. Sedaj pa malo štejemo v dvojnem oziru: a) malo nas je vseh *) na število, in b) malo imamo blagajev ali peneznikov, kateri bi šteti hotli in mogli za narodno reč, za domačo stvar, za slovensko knjigo.

U. Toraj nam prerokujejo nekteri „vidici“, da Slovenci nimamo nobene prihodnosti, in da se zastonj vpiramo za povzdigo svojega slovstva in za omiko slovenskega naroda. Sam učenec — poznam nekaj tovaršev, mladih učencev, kateri vsi goreči za slovenščino primejo za peró ter orjejo in orjejo slovansko književno polje, sejejo in sadijo, svesti si bogate žetve; ali — ko na zadnje malo ali celo nič ne žanjejo, — ni živka ni cvenka, ni hvale ni slave, — tedaj jim vpade sercé, roka omaga in peró gre — pod klop!

*) Vseh Slovencev šteje 1) Šafařík (1842): 1,151.000, 2) Majar: 1,187.000, 3) Czörnig: 1,183.533, 4) Haeufler (1846): 1,212.056, 5) Kozler: 1,242.000, 6) Klun: 1,274.307, 7) Vošnjak (1867): 1,460.000, 8) Oesterr. Vaterlandskunde (Wien, 1854): 1,700.000. Ktero je pravo? Šafařík šteje Slovencev na Štajarskem 378.000; po duhovski štetvi jih je zdaj, pravi Vošnjak, 420.000. Na Kranjskem jih ima Šaf. Slovencev 398.000; po duhovski štetvi pa je bilo l. 1867 v ljubljanski vladikovini t. j. na Kranjskem stanovnikov vseh: 522.382 (cf. Cat. cler. dioec. Labac.) Koliko je tedaj na Kranjskem Slovencev, koliko Nemcev, nemškutarjev itd.?

T. Res je, Slovenci nimamo tolikanj knjig, ker ni kupcev, nimamo pisateljev, ker ni čitateljev. Vendar — sedaj imamo družbo sv. Mohorja, imamo družbo Matico, ki obé dobro napredovaje ponujate „evenka in slave“, da čversti pisatelji nimajo nobenega izgovora, češ, da svojih spisov ne morejo spečati, ali da se premalo razširjajo med slovenskim svetom.

U. Da bi Slovenci ne bili na lipi slovanski veja jugozapadna! Na jugu smo, kjer se topijo, na zapadu, kjer za in odpadajo Slovenci. Bilo nas je nekđaj več; koliko jih je sedaj pravih rodo- in domoljubov, kateri vselej in povsod pospešujejo narodno reč? In še ti, kolikor jih je pisateljev, so li složni, so mar edini?

T. Da se smili Bogu! Popisoval jih je slovenske strice iz ravno tega vzroka najin Znojemski n. pr. že l. 1854:

Slovenski stric bi pisal rad,
 Ne vé, kako da bi naredil;
 Vse, kar oblik in čerk je zvedil,
 Slovenski stric bi pisal rad.
 Med stolov pet pa v sredo sedil,
 In kmalo skor bi šel v prepad.
 Slovenski stric bi pisal rad,
 Ne vé, kako da bi naredil!

Ta triolet, pravi, je mehek pušičar, po šegi romanskih narodov; ali huji je koj tisti, ki ga izpusti v opombi, kjer piše: Po navadi pravijo, da se kdo med dva stola na tla vsede; pa — greški stari bogovi so imeli le en obraz, latinski Jan je imel dva, slovenski bogovi pa so imeli po več obrazov, in — ravno taka je še sedaj s slovensko slovnico in s slovenskim pravopisom. Res, da naša naj večja moč je — v praznem prepiru in razdérú!

U. To je „Adamova dedšina“, da se kranjski Slovenci od nekđaj radi grizemo zarad oblik, so djali ranjki Slomšek.

T. Res je, pa ravno to kaže, da smo slovinci; da mislimo razumno, da nam ni koj vsaka reč po volji; da hočemo in zahtévamo, da je slovesnost naša lično, pražnje blago, ki se po tem hvali samo. Kdor že na vnanje tolikanj bistro gleda, kolikanj pazi še le na notranje, na reč samo. To mi je porok, da bode naše slovstvo, če tudi ne veliko in slavno, pa čversto in hvalno. Razun tega so take pravde — na videz nečimerne — v resnici dostikrat prav koristne, dokler ne se-

gajo do živega, do osebnostnega, dokler se pravdarji res ne „grizejo“! Koliko reči pojasnijo, poravnajo, zboljšajo, doveršijo, dogotovijo! Tako so ravnali vsi taki, ki so doseči želeli višo stopnjo v človeški omiki, svesti si, da nobena človeška reč ni popolnoma. In če se tudi pravdarji časih nekoliko poprimejo, vendar — ako se še v prerazvpiti abecedni vojski res niso — olika sedaj nikakor ne dopusti, da bi se jeli na zadnje s kopiti in cepci, ali celo z istim: Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo itd.!

U. Take vnanje vojske nam tedaj niso tolikanj v grajo, če smo le edini v poglavitnih rečeh. V teh pa nam je edinost živa potreba. Edinost slabim stvarjem moč daje. Sloga jači, nesloga tlači. Zerno do zerna pogača, — Kamen do kamna palača. Z zedinjenimi močmi se veliko stori. Da — „vse se može, ako se sile bratsko slože“, pravi mi brat Hrovat.

T. Edinosti, sloge je želel Slovanom ranjki Slomšek, naš drugi Metod, in vstanovil je v ta namen (l. 1852) bratovščino ss. Cirila in Metoda, slavnih blagovestnikov slovanskih.

Vremena bodo Krajncam se zjasnile,

Jim milši zvezde, kakor zdej sijale,

Jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Tako napoveduje pesnik (Preš. str. 134) svojim rojakom. Toda — kdaj se bode to spolnilo? Kedar bode vladala med nami Slovenci v potrebnih rečeh edinost, v dvomljivih prostost, v vseh ljubezen. Tedaj bode močna rodovina slovenska, dasi je manj množna, kakor so druge slovanske.

Ker smo pa Slovenci tudi Slovani, ker smo, kakor opominja slavni pesnik „Glasov domorodnih“ (L. Toman l. 1849), tudi sinovi vélike matere Slave, hočemo in moramo tedaj v odmerji lastnega polja, lastne moči Slovenijo snažiti, lepšati do enakega bleska deržavnih sestric, da vredna, mogočna stópi pred mater svojo veliko, kadar pokliče z nebrotinimi otroci vse hčerice zale.

Svést si, da

Jezikov množstvo kazen Božja ni le,

Tud' — žark prelep nebeške je svitlobe —

in dobro vedé, da Slovani še v potrebnih, edino potrebnih rečeh nismo edini, naj potočim o pogledu na njihov sedanjí pa prihodnji stan k sklepu svojih razgovorov z našim Svitoslavom (Zg. Danica I. 1865) tri solzice, potočim naj

Tri solze kralja Rastislava.

Svatopolk, mi v rodu stričnik,

Kam zabredel si v osodi?

Zdavši strica, ti krivičnik,

Zdal svoj narod si nezgodi!

Oh, zastonj so tvoje zmage:

Vse razdere ti delitev!

Kal nesloge pa neblage

Svete nrave je keršitev!

Duh moj gleda v pozne čase:

Še pregreha se mašuje!

Nove greh rodi modrase:

Boj se v duhu ponavljuje!

Brat na bratu cepi dlako,

Brez ljubezni rane seka,

Brusi meč za reso vsako —

Vse od veka pa do veka!

Ko da dosti ni pošasti,

V bogočastji se spertijo:

Slave sini s hude strasti

Svojo mater zapustijo!

Kje edinost je, otroci? —

Svatopolk zato li próti

Vam je zročil v oporoci,

Da se švigate v grenkoti?!

Teci, teci bistra Sava,

Naj nesó solze valovi,

Ki jih joka mati Slava

Nad prešernimi sinovi. —

Ena zvezda le se znani

'z davnotemnega mi groba:

»Ko vsi v veri bote zbrani,

Vam zacvete boljši doba«.

Popustite vse prepire

Vsi med sabo se ljubite;

Vsi v zavetje prave vere,

Vsi k resnici pritecite!

Tolazilo to naj veče,

To je pravi vir ljubezni,

To je solnce vaše sreče,

Konec vaše to bolezní.

P a š n i k.

Snažnost. Telesna snažnost je sestra dušne čistosti. Telo je ogledalo naše nevidljive duše. — Znano je, da človek potrebnega zraka dobiva po potnicah, ravno tako tudi po njih oddaja nepotrebne reči. Ako se pa potnice zamašijo, je bolezen gotova. Potrebno je, da se človek vsaki dan umiva, da vsaki teden perilo preminja, in da se večkrat koplje. Snažnost pa ne varuje samo telesa bolezní, ampak budi tudi človeški duh in ga priganja k delavnosti, ter ga varuje dušne bolezní — greha. Pa tudi ljudje imajo snažnega rajši, kakor zanikernega človeka, in ga povesod radi vidijo; nesnažnega pa se

vsak boji. Zatorej se v šoli tudi mora gledati na snažnost. V šoli se morajo otroci privaditi, da pridejo vsaki dan lepo umiti s čednimi rokami in poravnanimi lasmi, s snažno obleko in z očejenimi čevlji v šolo. To naj učitelj tirja na tanko do pičice, in kdor pride nesnažen, naj ga pošlje ven ali pa domu, da se očedi. Zato je prav, da je učitelj prvi v šoli, da vsakega lahko pogleda, je li snažen, ali ne. Treba je pa tudi paziti na šolsko orodje, da ima vsak otrok vse čedno. Tudi šolsko orodje se mora večkrat pregledati. Vse to, in če se učitelj še tako prizadeva otroke k snažnosti napeljevati, se pravi bob v steno metati, ako je učitelj sam zanikern, in če je šola polna nesnažnosti. Gosposka skerbí pri zidanji novih šol, da se zidajo večje in prostornije od drugih hiš. To pa ni še vse, ampak šola mora biti čedna od zunaj in od znotrej. Šola mora biti zerkalo vsem drugim hišam v vasi. Pred šolo mora biti lepo pometeno, vrata in okna umite in sploh vse tako, da se na prvi pogled more reči, da je tukaj snažnost domá. Naj bolj je pa treba gledati na šolsko sobo. Kellner pravi: „Pokaži mi šolsko sobo, in poznal bom učitelja; kdor šolsko sobo zanemarja, zanemarja tudi svoj poklic“. Vsako leto je treba šolsko izbo pobeliti, in vsaki teden jo je treba dvakrat pomesti in čez dan večkrat prezračiti. Paziti je treba, da otroci ne mečejo po tleh popirja, odogrizkov od sadja ali pa orehovitih in kostanjevitih lušin, ker po malem namečejo otroci, če se ne pazi, cele kupe takih reči na tla. Vsak učenec naj bo odgovoren od svojega prostora, in med uro, ko se otroci oddahnejo, naj učitelj vse po tleh pregleda. Ko otroci vidijo, da učitelj pazi na snažnost, si bodo tudi prizadevali, da bo vse snažno. Tako se bodo privadili snažnosti, ki je tudi nikoli ne bodo opustili. Sv. pismo pravi: „Česar se mladenč privadi, od tega tudi star ne odstopi“. Le s tem je mogoče, če se mladost v šoli snažnosti do dobrega navadi in v nji vterdi, da bi se gerda in v vsakemu obziru zeló škodljiva nesnažnost po kmečkih hišah spodrinila in lepa snažnost udomačila.

Fr. Lunder.

0 sadjereji.

Tehtnost ali važnost sadjereje, mislim da vsi omikani ljudje spoznajo in zagovarjajo. Vlada in c. k. kmetijske družbe ne le na Dunaji temuč tudi drugod, posebno tudi na Krajskem, de-

lajo z zedinjeno močjo za povzdigo sadjereje že več let, ter delijo tudi darila tistim učiteljem, kateri mladino naj spešnejše podučujejo v sadjereji in ki napravljajo drevesnice i. t. d.

Omenjena darila se vselej razpisujejo s prijazno opombo, da so namenjena naj več tistim učiteljem, ki imajo drevesnice in kateri v sadjereji podučujejo; iz tega vidimo, da vlada in c. k. kmetijska družba spoznate, da se sadjereja le v šolah more naj bolje povzdigovati na višo stopnjo.

Zakaj se mora na sadjerejo sedaj bolje gledati, kakor nekdej, nam kaže resnica, da pri nas veliko več sadja porabimo, kakor pa ga pridelamo.

Ljudje vseh stanov in vsake starosti ljubijo in radi uživajo sadje, naj že bo sirovo, ali drugače pripravljeno. — Znano nam je, da je sadje za otroke sladčica, kar imajo raji, kakor vsako drugo hrano, in da je sadje zlasti kuhano za bolnike in že ozdravele ljudi celó zdravilo. Čigavo okó se ne poživlja in ne raduje nad cvetečim sadnim drevjem in potem, ko so drevesa polna prelepega sadja, kakor so bila letos? Sadje se posuši, ali se kuhano lahko mnogo let prav dobro ohrani; s sadjem se tudi dobro kupčuje, tako, da se že na vse strani svetá prodaja. Pri sladčičarjih in pri gostilničarjih se vsako leto izdaja več sto tisuč goldinarjev za sladkorno in kuhano sadje, za sadni sok, zalzen (omaka), merzletino itd.; pri naj revniši hiši začemši, do naj bogatejše palače najdemo, da se sadje po kosilu zavživa; naj zdravši kis, kakor tudi dobro vino, žganje itd. delajo iz sadja, in na vse zadnje daje sadje še mnogo redivne piče za živino.

Previdni kmetovavec ali učitelj, ki se pečá s sadjerejo, dobí vsako leto brez velikega truda za sadje precej penezev, ter lahko plačuje svoje davke, in si še kak sold prihrani za nepríčakovane izdatke ali stroške.

Zraven drugih dobrot, ki nam jih sadno drevje daje, nam daje še verh tega dobrega lesa. Kar imamo železno cesto, že gojzdi bolj rebra kažejo, in od tod izhaja mnogo drugih uim. Ker se več drevja poseka, kakor ga sproti zraste, bi se temu pomagalo s tem, ako bi ljudje sploh sadno drevje sadili, kar bi toliko večí dobiček donášalo, ker les za kurjavo in za druge stavbine rečí je dalje dražji.

Naj lepša kmečka hiša je brez drevja pusta, samotna in dolgočasna; kdo ne išče v vročih poletenskih dnevih sence

in hlada pod drevjem, in kako lepe in kratkočasne so ceste, ki so z drevjem zasajene! Gotovo so taka pota ali drevoredi posebna lepota v vsakem kraju. Vsako polje, ki je po mejah s sadnim drevjem zasajeno, daje lastniku dvojini pridelek.

V krajih, kjer je veliko in lepih sadnih vertov in drevesnic, je tudi za čebele, med in vosek dobro, ker čebele iz cvetja sadnih dreves veliko in dobrega medu nabirajo,

Vzrok, da je pri nas sadjereja še tako na nizki stopnji, je ta, ker kmetovavci, t. j. posestniki, malokje znajo sami drevesa rediti, in si jih tudi ne morejo dovolj napravljati, ker je pri nas še premalo drevesnic, iz katerih bi jih dobivali. Na Krajskem je malo vertnarjev, kateri bi se pečali z množenjem in žlahtnenjem sadnega drevja; srenjske drevesnice tudi počasi napredujejo, za to so posebno žlahtna drevesa pri nas tako drage, da se ceneje dobé iz Štajerskega, Moravskega, Českega itd., ker v teh deželah se sadjereja prav lepo razcveta.

Stari kmetovavec se ne nauči in ne omaja lahko, da bi začel na mnoge načine sadje žlahtniti, boljšati itd., zatorej mora prihodnji kmetovavec že v šoli v svoji mladosti veselje k sadjereji dobiti in se je učiti. Več let že skušam, da se otroci drevesca cepiti ali žlahtniti zelo hitro in lahko naučé, in da je občutljiva kazen otrokom, ktere učitelj zavoljo nerodnosti ali nevkretnosti loči od tega nauka. Ako vidi deček, da lepo raste drevo, ki ga je sam vsadil ali cepil, ga to zelo veseli, in ga prav marljivo dalje oskerbljuje.

Po tej poti dobi deček sploh veselje do vsega lepega in koristnega, svari druge dečke, da ne delajo po vertih škode, in je tako pravi varh sadnega drevja. Ako se otroci vsaki dan kako uro igraje pečajo s sadjerejo, se je prav pridno učé, dobé veselje in ljubezen do dela, in tudi nravni občutki se jim budé, serce se požlahtnuje in o premišljevanji božjih stvari tudi povzdiguje k Bogu. Tako sadjereja tedaj napeljuje tudi človeka k nravnemu življenju.

Učitelju pa še daje sadjereja posebej dovolj dobička; lahko si v kratkem času napravi drevesnico, ter si lahko več tisuč drevesic izredi, in si ž njimi boljša svojo pičo plačo.

J. Sajè. *)

*) Radi popravimo pomoto v zadnjem listu „Tov.“, namreč, da patron predoseljske šole ni žlahtni baron A. Cojz, ampak sl. c. k. vlada (t. j. Religionsfond).

Dopisi in novice.

Z Dunaja. Pri šolskem popisovanju v 5. mestnem okraji se je vidilo, da 137 družin, ki imajo 161 za šolo vgodnih otrok, letih ni v šolo zapisalo.

Naj več teh družin je zelo revnih, in otroci morajo staršem pomagati vsakdanji kruh služiti. Pri delavcih in dninarjih, pa tudi pri nižjih vradnikih je pomanjkanje silo veliko; za obertnike in trgovce pa že 18 let ni bilo tako dobro; ljudje pa, ki od pičlega in odmerjenega zaslužka živé, so v hudi stiski, ker je živež silo drag. Žalostno! Avstrija letos toliko žita izvažuje; v poglavitnem mestu države pa ljudje zavoljo pomanjkanja potrebnega živeža otrok ne morejo v šolo pošiljati.

— Na Dunaji bota v novem letu prihajala na dan dva nova šolska časopisa. Pervi se bode imenoval, „das Pädagogium“. Izhajal bode vsak mesec en list, in bo obsegal naj manj dve poli. Veljal bo za pol leta 1 gold. 40 kr. Drugemu bode imé „die freie Schule“, ki ima na čelu: „Freiheit und Reform der Schule und Hebung und Besserstellung des Lehrerstandes“. Na svetlo bo prihajal vsak teden, in bo veljal za celo leto 3 gold. 70 kr. Oba lista obetata „freisinnige Haltung, fachliche Gediegenheit“ i. t. d. Bomo li vidili, kakšna moka bo iz tega mlina.

— Ministerstvo za bogočastje in nauk je dunajskemu mestu dovolilo napraviti pedagogium, to je, učelišče, kjer se bodo učitelji dalje izobraževali.

— Na Moravskem so nabrali 217000 podpisov za ohranjenje konkordata in šole pri cerkvi.

Iz sloveno-graške okolice. — R. Vse se prav živo giblje na šolskem polji; šola in učitelji, učitelji in šola so sedaj na dnevnem redu. Le škoda, da se v take obravnave vtikajo tudi taki, ki teh celó ne poznajo, ter ne vejo, kakšen vzvišen namen in katero pomembo za blagor človeštva ima dobro vredjena šola. Izneveriti v šoli mladino domovini, ter jej edino zveličavno nemščino mučevno vbijati v glavo, je vse, kar zahtevajo. Da pa pri takem protinaravnem podučevanju zaostajajo vse duševne zmožnosti, ali pa se obernejo na kriva pota, je dognana resnica. Kaj takega prevdariti, jim še v glavo ne pride. Slovenograško okrajno zastopništvo je razpisalo tri darila 50, 30 in 20 gold., ktera méni podeliti tistim učiteljem staroterskega šolskega okraja, „deren Schüler die deutsche Sprache vollkommen lesen, schreiben und sprechen“. To je pač živa priča pičlih dušoslovnih vednosti in zelo plitvega pedagogičnega znanja. Kteri otrok pa že zna „vollkommen“ svojo materinščino v 8. — 12. letu? kdo se je je v ljudski šoli popolnoma naučil? Pri nas bomo pa čudeže delali. Kakor hitro se bo otrok v šolo pokazal, bo že ptujščina gladko tekla! Da bi vas kmali pamet srečala! Učitelji! ne pustimo se slepiti od ponujanih krajcarjev, nego odgojajmo mladež v njeni dušni in te-

lesni blagor: izreajmo pobožne kristijane in zveste deržavljane in sploh zmožne ljudi za vsakdanje življenje.

V Trajbergu (Unterdrauburg) so sklenili tamošnji učitelji vstanoviti uč. društvo, da tako z združeno močjo dosežejo, kar je posamesnim nemogoče. Izobraževanje in omika, po katerih se sedanje dni toliko in toliko vpije, je njih geslo. Pridružili so se jim tudi učitelji iz slovenograškega, bliberškega, vuzeniškega in marenberskega šolsk. okraja. 14. t. m. so se posvetovali o izpeljavi tega verlega početja, ter izvolili v začasni odbor gg. učitelje Črnut-a, Hafner-ja in Lopan-a. Meseca svečana prih. l. bo berž ko ne prvi glavni shod. Omeniti še moramo zdatnega delovanja o tej zadevi č. gg. duhovnov, ki so nam prav prijazno in podporno pod ramo segli. Slava! Prihodnjic več o tem. *)

IZ spodnjega Štirskega. Obljubil sem, da se bom večkrat oglasil v „Uč. Tov.“, pa žali Bože! nimam častitim bravcem kaj prida povedati. Pravijo in tudi sam spoznam, da so sedaj zelo slabi in prav pomenljivi časi, ker se nam je nekako štrana zmešala. Nekteri hočejo šolo od cerkve ločiti, in obetajo, da bo potem za učitelje in za ljudstvo veliko boljše, in Bog vé, kaj še. Bomo videli, če bo res! — Na spodnjem Štirskem nas je poterjenih učiteljskih pripravnikov, kateri nimamo niti službe niti kruha. Ne vemo, kako se nam bo še godilo, če se nam ne preoberne. Vsaki dan pričakujemo tistega zanimivega pisma, namreč „dekreta“, iz Maribora, pa le zastonj čakamo; nič ni. „Prečastito knezoškofijstvo nima menda učiteljskih služeb, ker je vse napolnjeno; po nekterih farah pa od šole in od učitelja še nič vediti in slišati nočejo. Kaj bo z nami? Obljubovali smo svojim skerbnim staršem, da jim bomo na starost vendar nekolika podpora, da jim bomo povračevali, kar so oni za nas terpeli in skerbeli, in nas toliko podpirali, da smo se izučili; sedaj smo pa v takih zadregah, da še sami nimamo drugega, kakor to, kor nam starši dajo. Bog daj, da bi skoro prišel tisti čas, ko bodo zbirali luliko iz pšenice! Več nas je, ki že blizo dve leti čakamo službe; gotovo bi na učiteljskem polji več koristili, bolj skerbeli za občni blagostan, za omiko in srečo mladine, kakor pa taki, ki niso za to sposobni, še manj pa skušeni in poterjeni. Pa Bog ne daj! da bi kdo mislil, da mu hočem s temi besedami kruh iz rok jemati; želim le, da bi se zgodilo, kakor je prav.

Da bi bilo novo leto vgodnejše za nas, nego so bila dosedanja leta! *)

Y.

Z nad Kupe. Tri ure od Starega terga pri Poljanah, poleg ceste, ki pelje na Vinico, leži med prijetnimi vinogradi fara Verh, akoravno ne velika, ima vendar že od 1860. leta šolo, za katero se je porabilo neko že bolj staro poslopje zunej vasi na prav pripravnem kraji. Ondotni učitelj, dasiravno ima dovolj sitnosti in težav, vendar prav pridno sadi in požlahtnuje sadno drevje, ker nima zato posebnega verta, na občinskem praznem prostoru. Že so se začele Verhovčanom oči odpirati, da je tudi njihov svet, če tudi kamniten, za drevorejo.

*) Prosimo!

Vredn.

*) Za obljubljeni napevi prosimo, če so dobri.

Vredn.

Le tako naprej, g. učitelj! gotovo vas tudi doletí zasluženó plačilo, ako ne, pa saj dobra zavest, da ste delali za občni blagor. Ravno tako priden in skerben je tudi učitelj pri Fari, kterega so že „Novice“ večkrat omenile. Priden učitelj je sreča posamesnim otrokom, pa tudi celi srenji in državi. Bog daj, da bi bilo mnogo takih! C. k. p.

Iz Planine. Rajniki gospod knez Vindišgrec, ki so v tukajšnji grajščini 27. preteč. m. umerli, so o času njih bolezní gospod fajmoštru izročili nekaj denarja, za kterega naj bi ubogi šolski mladini oblačila kupili. G. fajmošter so tedaj na sv. Miklavža dan razdelili raznotera oblačila med uboge učence in učenke; obdarovanih je bilo 55 šolskih otrok. Otroci so bili zeló veseli, in so obljubili, da bodo tudi po zimi prav pridno hodili v šolo. — Drugi dan so g. fajmošter peljali te otroke v grajščino, kjer so v grajski kapeli sv. mašo brali, da bi ondi otročiči molili za svojega milostljivega dobrotnika. — Bog naj rajnkemu gospodu v večnosti obilno poverne vse, kar so v njih življenji dobrega storili za našo šolo! Leop. Božič, učitelj.

Iz Kranja. Tudi pri nas bode 22. t. m. v čitalnici dobrodelna beseda, ktere dohodki so namenjeni domačim ubogim učencem. Na sv. Štefana dan se bodo te darila razdelila med šolsko mladost.

Iz Ljubljane. Iz daljšega sestavka v „Vaterlandu“ o šolskih rečeh povzamemo sledeče verstice: V zmešnjavi na dunajskem učiteljskem zboru so povedali vendar ktero resnično. Ni sicer to novo, in konzistorij je že večkrat to povdarjal. Na Pruskem otrok 8 let v šolo hodi, dokler je 14 let star, in če ima šola štiri razrede, ostane v vsakem po dve leti. Vsak školnik pa vé, da se prva leta ko začne otrok v šolo hoditi, dušne moči pri njem začnejo razvijati in da ga moramo naj prej ročnosti vaditi; nekteri otroci so še le nekako godni v dvanajstem letu; pri nas pa že tačas iz šole ostane. Bodi si že, da smo zastran tega, koliko časa ima otrok v šolo hoditi, te ali une misli, toliko pa je gotovo, da se od šole v šestih letih ne more toliko tirjati, kolikor v osmih. Če na to gledamo, kako zeló se razvijanje dušnih moči do dvanajstega leta razločuje od unega v trinajstem ali štirinajstem letu, lahko homo razumeli, da pri nas otrok veliko več tega pozabi. Koliko pa koristijo tako imenovane nedeljske šole, o tem so že duhovske gosposke večkrat govorile. Če tedej ne preziramo teh okolnosti, tako v obče šole na Avstrijskem toliko dosežejo, kolikor drugod. Učitelji sploh zaslužijo, da jih svet spoštuje, in to se tudi zgodi. Kdor mirno opazuje, najde, da to, kar je v Avstriji še zdravega, je naj več prišlo iz ljudske šole. *)

— Iz prijateljskega pisma 29. preteč. m. povzame „Tovars“ te le verstice: „Nastopili smo novo šolsko leto, pa — žali Bog! še za pretečeno leto nisem dobil le enga solda svoje zaslužene plače. Prav vesel sem bil dobro znanega ukaza slav. deželne vlade zastran učiteljske plače, ker sem se nadjal, da bom zanaprej v pravem času do-

*) G. pisatelj menda tukaj hoče povedati, da se rado zgodi, da učenci po visjih šolah ob vero pridejo, ker povsod vidijo slabe zglede, in se jim včasih nauki tako razlagajo, da postanejo vnemarni (indifferent) do vere. Vredn.

bival kervavo zaslužene krajcarje, pa zeló sem se zmotil; postava je ostala na popirji, a spolnuje se ne. — Opomnil sem župane, naj bi pobrali mojo polletno plačo, pa še zmenil se ni nobeden; pritožil sem se potem pri okrajni gosposki, in sem se vpiral na ukaz slav. deželne vlade, pa tega ukaza še tam poznali niso, in so še zanj prosili, kar so tudi hitro dobili — a jaz še danes nisem prejel krajcarja in tudi ne vem, kedaj bom kaj dobil, ker sedaj je vse tiho, in že je 4 mesece preteklo, od kar sem se pritožil pri okrajni gosposki. Za šolo bi mogel derv kupiti, pa jih brez denarja ne morem; ne vem, ali bodo mogli otroci na mrazu biti, ali bo pa mogla šola prenehati. Nektera gosposka *) le toliko skerbí, da se šola postavi; za vse drugo se pa ne zmeni; če ima učitelj kaj živeti, ali nič, in če se pritožuje, mora čakati brez konca in kraja. **)

Jaz mislim, da bi učitelji prosili deželni zbor, naj on o učiteljski plači kaj gotovega ukrene, ker tako, kakor je sedaj, ne more biti. ***)

— Prečastiti gospod dekan, gospod Frančišek Kramar iz Stare Loke, je izvoljen za korarja „ad baculum“ pri ljubljanski stolnici na mesto rajnkega g. Jan. Poklukarja.

— Prečastiti g. g. dr. Jan. Gogala, Martin Pogačar in Andrej Zamejic so imenovani konzistorijalni svétniki. Prečastiti gospod Janez Hofšteter, duhoven v Verhpolji, je postal dekan in fajmošter v Postojni.

— „Zgodnja Danica“ bo zanaprej vsak teden izhajala. „Slovenski Glasnik“ se bode z novim letom zopet v Ljubljano preselil. „Primorec“ v Terstu bo izhajal 4krat na mesec. V Ljubljani bo še ta mesec iz groba vstal „Triglav“.

— Dobro znani, žlahtni dobrotnik šolske mladosti iz Gorenškega je poslal vredniku „Uč. Tov.“ 20 gold, da jih izroči dobrodelnemu društvu, ki o božiču obdaruje ubogo šolsko mladost. Stokrat Bog poverni!

*) Ali deželna ali duhovska?

Vredn.

**) Ste le preveč nepočakani; vsaka dobra reč se ne doverši tako hitro, sej veste, da je čakal še tisti, ki je s češnje padel. — Pravite, da nimate kaj živeti; saj ste nabrali toliko in toliko mernikov ovsu in prosa, in nemara, da Vam je kak gorjanec še tudi kako cajno hrušek poverhu dal. — Serce, kaj si več želiš?

Vredn.

***) Kaj pa vendar mislite, da se bo deželni zbor pečal stakimi malenkostimi! Po deželnih zborih, morajo naj prej določiti, da učitelj ne bo cerkvenik, — ker to je silno potrebno; učitelju ne bo treba bire pobirati; drugič je silno nujno vprašanje to le: ali ni od več in velika zguba časa za šolsko mladost, da hodi vsaki dan k šolski maši, in tretjič: pred vsem pa je treba učitelja osvoboditi; ne more dalje biti podložen cerkvi. — Pravijo, da ni lepo od učiteljev, da ne dajo mirú gospodom in jih po kancelijah nadlegujejo za svojo plačo; kaj mislite, da ti gospodje nimajo drugega posla, kakor da poslušajo vaše pritožbe? Poboljšajte se!! —

Vredn.

— Zahvala. Domoljubni gospod J. N. Horak se je že večkrat prav dobrotljivega skazal naši šoli, posebno pa še letos s tem, da je ubogim rokodelskim učencem naklonil 35 gold., za kar se jim bodo kupili potrebni učilni pomočki. — Ravno tako je tudi častiti gospod Val. Česko naši šoli poslal za Miklavža lepo butarco pisalnega orodja. Obema bodi priserčna hvala in serčni: „Bog plačaj!“

Ravnateljstvo mestne glavne šole
pri sv. Jakobu.

— „Jezičnik“ je doveršil peto leto, in dobiva se razun 1. tečaja pri Gerberji in tudi drugih knjigarjih po 50 n. kr. Poslednji je knjižica sama za se, in ima v sebi veliko prav čerste tvarine iz zgodovine staroslovenskega in drugih jezikov slovanskih, od olike novoslovenskega, o glagolici, brizinskih spominkih itd. Ne bo se kesal, kdor si omisli to lično hvale vredno knjižico.

Opomba: V 26. razgovoru naj se bere 1852 nam. 152; v 34. sv. Ciril († 869) nam. 868; v 38. pomembe nam. premembe.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji. Postavljeni so gg.: Juri Adlešič, poterj. pripravnik, gre za deklškega učitelja v Kamnik na mesto g. Pet. Kapuna, kateri je šel za učitelja na Štajersko. Miha Kalan, poterj. pripravnik, gre za učitelja v Zalilog.

Vabilo na naročevanje

na

„Učiteljskega Tovarša“.

Z novim letom stopi „Tovarš“ v svoj osmi tečaj. Prizadeval si bo, še bolj kakor do sedaj, da bode svojo lepo dolžnost pridno izverševal. Vendar, ker „Tovarš“ sam ne more vsega nositi, še enkrat lepo prosi vse tovarše učitelje in vse druge mladino ljube, da bi ga tudi v novem letu obilo podpirali z naročevanjem in s peregom.

Veljá „Tovarš“ po navadi za celo leto 2 gl. 50 kr., za pol leta pa 1 gold. 30 kr. Naročnina in vse, kar zadeva razposiljanje listov, naj se oddaja in sporočuje pri založniku J. R. Milicu.

Tovaršem vsem še bodi hvala,
Ljubezen vse naj bi vezala!

 Današnjemu listu je pridjan zavitek, kazalo in naročilni list.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.